

Ο μύθος των Αριμασπών για τους γρύπες Επιρροές του μύθου στην Ελληνική τέχνη

Από τα πανάρχαια χρόνια ο άνθρωπος προσπαθούσε να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τον κόσμο γύρω του. Ότι δεν κατανοούσε το απέδιδε σε μύθους που έπλαθε με τη φαντασία του (μυθικός τρόπος σκέψης). Χρειάστηκαν πολλοί αιώνες μέχρι που η ανθρώπινη διάνοηση να περάσει σε έναν νέο τρόπο προσέγγισης και κατανόησης του κόσμου, που ήταν ο φιλοσοφικός τρόπος σκέψης. Στη συνέχεια η φιλοσοφία άνοιξε το δρόμο στον επιστημονικό τρόπο σκέψης ο οποίος προσπάθησε να προσεγγίσει τα μυστήρια του κόσμου μέσα από τη λογική.

Οι μύθοι αρχικά επινοήθηκαν προκειμένου να δώσουν απαντήσεις στα ανεξήγητα φαινόμενα. Έτσι, πολύ σύντομα η ανθρώπινη σκέψη συνέδεσε τους μύθους με τη λατρεία θεών και ηρώων και με τον τρόπο αυτό τέθηκαν οι βάσεις του προσδιορισμού, της ταυτότητας και της λειτουργίας των πρώτων ανθρώπινων ομάδων, διαμορφώνοντας τον κοινωνικό χάρτη των πρώτων ανθρώπινων κοινωνιών.

Ακόμα οι μύθοι διασώζουν αφηγήσεις που προέρχονται από την προφορική παράδοση ενός λαού και σχετίζονται με γεγονότα (π.χ. φυσικές καταστροφές, μετακινήσεις πληθυσμών, εκστρατείες κτλ.) που συνδέονται με τη ζωή των ανθρώπων. Ένας τέτοιος γνωστός μύθος του αρχαίου κόσμου συνδέεται με έναν λαό που το όνομά του ήταν Αριμασποί και κατοικούσαν στην περιοχή της αρχαίας Σκυθίας.

Μαρτυρίες των αρχαίων συγγραφέων

Όπως μας πληροφορεί ο Ηρόδοτος (Αλικαρνασός 484 π.Χ., Θούριοι 426 π.Χ.) οι Αριμασποί ήταν χρυσοθήρες και εκ γενετής μονόφθαλμοι: *Είναι φανερό ότι τα βόρεια τμήματα της Ευρώπης είναι τα πλουσιότερα σε χρυσό, αλλά το πώς παράγεται δεν μπορώ να πω με ακρίβεια. Ο μύθος λέει ότι οι μονόφθαλμοι Αριμασποί το κλέβουν από τους γρύπες που το φυλάνε· προσωπικά, πάντως, αρνούμαι να πιστέψω σε μονόφθαλμους από τη γέννησή τους ανθρώπους, που κατά τα άλλα, είναι σαν εμάς* (Ηρόδοτος, III, 116). Ο Ηρόδοτος μας πληροφορεί ακόμη ότι οι Αριμασποί κατοικούσαν βόρεια των Ισσηδόνων και ότι βορειότερα των Αριμασπών ζούσαν οι Γρύπες που φυλούσαν το χρυσό της περιοχής κι ακόμα ότι βορειότερα των Γρυπών ζούσαν οι Υπερβόρειοι, που η επικράτειά τους έφτανε σε μια θάλασσα (πιθανότατα στη Θάλασσα του Μπάρεντς στη βόρεια Ευρώπη): *Ο Αριστέας εξάλλου ο Προκονήσιος¹, υιός του Καῦστροβίου, εις εν επικόν του ποίημα αναφέρει, ότι φοιβόληπτος επήγε εις τους Ισσηδόνας και ότι βορειότερα από τους Ισσηδόνας κατοικούν οι Αριμασποί, άνθρωποι μονόφθαλμοι, και πέραν απ' αυτούς οι χρυσοφύλακες γρύπες και βορειότερα απ' αυτούς οι Υπερβόρειοι, οι οποίοι φθάνουν έως μίαν θάλασσαν* (Ηρόδοτος, IV, 13). Τη σκυθική καταγωγή των Αριμασπών αλλά και την εξήγηση της ετυμολογίας του ονόματός τους μας μαρτυρεί ο Ηρόδοτος στο απόσπασμα που ακολουθεί: *Από αυτή τη φυλή ξεκινούν οι παράξενες ιστορίες για τους μονόφθαλμους ανθρώπους και τους γρύπες που φυλάσσουν τον χρυσό, τις οποίες οι Σκύθες διέδωσαν σε μας τους υπόλοιπους· αυτό εξηγεί γιατί δίνουμε στους μονόφθαλμους το Σκυθικό όνομα Αριμασποί, αφού «άριμα» σημαίνει στα σκυθικά ένα και «σπου» μάτι* (Ηρόδοτος, IV, 27).

¹ Προκονήσιος: Ο καταγόμενος από την νήσο Προκόνησο (Μαρμαράς) της Προποντίδας

Στις μαρτυρίες του Ηροδότου γίνεται σαφές ότι οι χρυσοθήρες Αριμασποί κλέβουν τον πολύτιμο χρυσό από τους χρυσοφύλακες Γρύπες (βλ. Παράρτημα εικ. 1) τους οποίους περιγράφει ο σοφιστής Φλάβιος Φιλόστρατος (Αθήνα; 170 μ.Χ., Αθήνα 244-248 μ.Χ.) στο έργο του *Η ζωή του Απόλλωνα* το οποίο αναφέρεται στη ζωή του Απόλλωνος του Τυανέως²: *Όσο για το χρυσάφι που εξορύσσουν οι γρύπες, πρόκειται για πέτρες οι οποίες είναι διάστικτες με ρανίδες χρυσού σαν σπινθήρες, τις οποίες το πλάσμα αυτό μπορεί να λατομήσει χάρη στη δύναμη του ράμφους του.*

[...]

Σε μέγεθος και σε δύναμη μοιάζουν με λιοντάρια, διαθέτοντας όμως το πλεονέκτημα να έχουν φτερά, επιτίθενται στα λιοντάρια και ακόμη υπερτερούν έναντι των ελεφάντων και των δράκων. Αλλά δεν έχουν μεγάλες δυνατότητες στο πέταγμα, όχι μεγαλύτερες από εκείνες των μικρών πουλιών σε σύντομες πτήσεις, διότι δεν έχουν φτερά τέτοια σαν των πουλιών, αλλά οι παλάμες τους είναι ενωμένες με κόκκινες μεμβράνες, τέτοιες που μπορούν να τις ανοίγουν, να πετούν και να μάχονται στον αέρα (Φλάβιος Φιλόστρατος, Η ζωή του Απόλλωνα, ΙΙΙ, 48).

Ο μύθος των Γρυπών είναι στενά συνδεδεμένος με τη σκυθική μυθολογία όπου αντιπροσώπευαν το χθόνιο στοιχείο (Α. Gouron, 2008) και είναι πολύ πιθανό να ήρθε στην Ευρώπη με τις μετακινήσεις των Σκυθών από την κεντρική Ασία προς τα ΝΑ της ευρωπαϊκής ηπείρου (βλ. Παράρτημα εικ. 2). Ο σοφιστής ρωμαϊκής καταγωγής Αιλιανός Κλαύδιος (τέλη 2ου αρχές 3ου αι. μ.Χ.) στο έργο του *Περί Ζώων Ιδιότητας* τοποθετεί τα μυθικά όντα στην περιοχή της Ινδίας: *Μαθαίνω πως το ινδικό ζώο γρύπας είναι τετράποδο σαν λιοντάρι και πως έχει νύχια μεγάλης δύναμης που μοιάζουν με του λιονταριού. Είναι φτερωτό και αναφέρουν πως τα φτερά της ράχης του είναι μαύρα και του στήθους του ερυθρά, ενώ οι φτερούγες τους δεν είναι τίποτα απ' τα δυο, λένε, αλλά λευκές. [...] Τα μάτια του, λέει είναι σαν φωτιά. Φτιάχνει τη φωλιά του στα βουνά κι όταν έχει μεγαλώσει, είναι αδύνατον να συλληφθεί, οι νεοσσοί του όμως πιάνονται. Οι κάτοικοι της Βακτριανής, που είναι γείτονες των Ινδών, λένε πως οι γρύπες εκεί είναι φύλακες του χρυσού, και λένε πως τον εξορύσσουν και φτιάχνουν μ' αυτόν τις φωλιές τους και πως οι Ινδοί παίρνουν όσο χρυσάφι πέφτει απ' αυτές. Οι Ινδοί όμως αρνούνται πως είναι φύλακες του εν λόγω χρυσού, γιατί οι γρύπες δεν τον έχουν ανάγκη (κι αν αυτά λένε, εμένα μου φαίνονται αληθινά), και λένε πως οι ίδιοι έρχονται να μαζέψουν χρυσάφι, ενώ οι γρύπες, που φοβούνται για τα μικρά τους, επιτίθενται στους εισβολείς (Αιλιανός Κλαύδιος, Περί Ζώων Ιδιότητας, Δ, 27).*

Η προέλευση του μύθου των Γρυπών από την Ινδία στην παραπάνω περιγραφή του Αιλιανού Κλαύδιου έρχεται σε αντίθεση με τις μαρτυρίες του Αισχύλου (525-456 π.Χ.) και του Πλίνιου (23-79 μ.Χ.).

Ο Αθηναίος τραγικός ποιητής Αισχύλος, στο έργο του *Προμηθέας* τοποθετεί τους Γρύπες στην Αιθιοπία. Στο παρακάτω απόσπασμα ο Προμηθέας συμβουλεύει την Ιώ, κόρη του Δία και της Μελίας (ή της Λευκάνης) ιέρεια της Ήρας, από πού να πάει για να γλυτώσει από το διωγμό της Ήρας:

*Να φυλαχτής κι απ' άλλο θέαμα φοβερό
Τους γρύπες, τα βουβά τα' αγριόσκυλα του Δία,
Και των μονόφθαλμων Αριμασπών τον καβαλάρη
Στρατό, που κατοικούν γύρω στου Πλούτωνα
Του χρυσορρόα ποταμού τις όχθες, μη σιμώνης.*

² Απόλλωνας Τυανεύς = Πυθαγόρειος φιλόσοφος που ομιλούσε για έναν και μοναδικό θεό ο οποίος δεν πρέπει να κατονομάζεται με λέξεις. Τα επίγεια αγαθά, έλεγε, είναι ακάθαρτα και ανάξια και γι' αυτό δεν πρέπει να τελούμε θυσίες προς τον Θεό. Έζησε την εποχή του Νέρωνα κατά τον 1ο αι. μ.Χ.

*Φτάνοντας στη μελαψή φυλή, σε βίγλα απόμακρη,
Που στις πηγές κοντά του ήλιου κατοικούν,
Όπου ο Αιθίοπας ποταμός κυλάει, τις όχθες πάρε
(Αισχύλος, Προμηθέας, 803-810)*

Οι νεότερες μαρτυρίες του Ρωμαίου ιστορικού Πλίνιου δημιουργούν σύγχυση στον αναγνώστη αφού τοποθετεί τους Γρύπες άλλοτε στη Σκυθία: [...] *το χρυσό που εξορύσσουν οι γρύπες στη Σκυθία* (Pliny, Natural History, XXXIII, XXI) και άλλοτε στην Αιθιοπία: *Μυθικά πουλιά που είναι το πουλί πήγασος με κεφάλι αλόγου και ο γρύπας με αυτιά κι ένα φοβερό ράμφος το πρώτο λέγεται ότι βρίσκεται στη Σκυθία και το δεύτερο στην Αιθιοπία* (Pliny, Natural History, X, LXX)

Στη συνέχεια ο μύθος των Γρυπών φαίνεται ότι μεταφέρθηκε στη Μ. Ασία με τους Κιμμέριους τους οποίους, όπως μαρτυρεί ο Ηρόδοτος, απώθησαν οι Σκύθες τον 7ο π.Χ. αι. από την ενδοχώρα του Βορρά του Ευξείνου Πόντου στις ακτές της βόρειας Μ. Ασίας: *Υπάρχουν ακόμα ίχνη των Κιμμερίων στη Σκυθία. Για παράδειγμα, βλέπει κανείς τα ερείπια των τειχών, τους Κιμμερίους πορθμούς, τον Κιμμέριο Βόσπορο· και μια περιοχή που λέγεται ακόμα Κιμμερία. Είναι φανερό ότι οι Κιμμέριοι μπήκαν στην Ασία για να ξεφύγουν από τους Σκύθες κι εγκαταστάθηκαν στη χερσόνησο όπου βρίσκεται τώρα η ελληνική πόλη Σινώπη* (Ηρόδοτος, IV, 12). Έτσι, οι Κιμμέριοι ίσως να ήταν αυτοί που διέδωσαν τον μύθο των Γρυπών στους μικρασιατικούς λαούς, οι οποίοι με τη σειρά τους φαίνεται να μετέφεραν τον μύθο στο χώρο του Αιγαίου.

Αρχαιολογικά ευρήματα και συμβολισμοί του μύθου στον ελληνικό πολιτισμό

Η αρχαιότερη απεικόνιση του μυθολογικού θέματος των Γρυπών που γνωρίζουμε ως σήμερα στον ελλαδικό χώρο είναι αυτή στην Αίθουσα του Θρόνου του μινωικού ανακτόρου της Κνωσού (βλ. Παράρτημα εικ. 3). Η εισβολή του σκυθικού μύθου των χρυσοφύλακων όντων στη Μεγαλόνησο πραγματοποιήθηκε είτε μέσω των εμπορικών σταθμών που ίδρυσαν οι Μινωίτες στη Φοινίκη όπου είχαν μεταναστεύσει οι Σκύθες (βλ. Παράρτημα εικ. 2), είτε με τις εμπορικές ανταλλαγές των Μινωιτών στο Αιγαίο και την ανατολική Μεσόγειο, είτε όταν οι Κάρες ή και κάποια άλλα μικρασιατικά φύλα μετανάστευσαν στην Κρήτη (U. Wilcken, 1976: 29-30). Η απεικόνιση των Γρυπών στην τοιχογραφία του ανακτόρου της Κνωσού αλλά και τα αρχαιολογικά ευρήματα μινωικών σφραγιδολίθων (βλ. Παράρτημα εικ. 4) αποδεικνύουν ότι ο συμβολισμός του Γρύπα στον ελληνικό χώρο διαφοροποιήθηκε και από φύλακες του χρυσού έγιναν σύμβολα του βασιλικού αξιώματος (Αικ.- Μ. Μπαλή, 1994: 90).

Αργότερα, ο μύθος των Γρυπών έγινε γνωστός στους Μυκηναίους (βλ. Παράρτημα εικ. 5) όταν αυτοί κατέκτησαν την Κρήτη (1100 π.Χ.) και στη συνέχεια ο μύθος διαδόθηκε στους Έλληνες μέσω των Μυκηναίων αλλά και μέσω των εμπορικών συναλλαγών με λαούς της μικρασιατικής ενδοχώρας στις ελληνικές αποικίες (μέσα 11ου – τέλη 9ου αι. π.Χ.) που ιδρύθηκαν στα παράλια της χερσονήσου της Μ. Ασίας. Η αρχαιολογική έρευνα έχει φέρει στο φως λαμπρά έργα της ελληνικής τέχνης (παραστάσεις σε αγγεία, ανάγλυφα, μωσαϊκά, νομίσματα κτλ.) που αποδεικνύουν ότι ο μύθος των Γρυπών ήταν ένα πολύ αγαπητό θέμα των Ελλήνων καλλιτεχνών σε όλες τις εποχές της αρχαίας ελληνικής τέχνης. Στην αρχαία Ελλάδα ο συμβολισμός του Γρύπα συνδέθηκε με τη λατρεία του Απόλλωνα, του οποίου εθεωρείτο το ιερό ζώο (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1964: 840). Η άποψη αυτή ενισχύεται τόσο από τα αρχαιολογικά ευρήματα στο χώρο των Δελφών όπου ανακαλύφθηκαν χρυσά ελάσματα με παράσταση Γρύπα που

προέρχονται πιθανότατα από επιστήθιο κόσμημα του χρυσελεφάντινου αγάλματος του Απόλλωνα (βλ. Παράρτημα εικ. 6), όσο και από τις παραστάσεις του Γρύπα σε νομίσματα, αγγεία και ψηφιδωτά δάπεδα ελληνίδων πόλεων (Αβδηρα, Ερέτρια, Κάμειρος, Κόρινθος, Κύζικος, Μίλητος κ.ά.) όπου λατρευόταν ο Απόλλωνας ως κύρια θεότητα (βλ. Παράρτημα εικ. 7, 8, 9, 10, 11, 12 και 13).

Οι αρχαίες παραδόσεις γύρω από τον μυθικό Γρύπα είχαν ριζώσει τόσο βαθειά στις λατρευτικές συνήθειες και τα έθιμα των αρχαίων Ελλήνων που ακόμα και μετά την έλευση του χριστιανισμού εξακολούθησε να χρησιμοποιείται ως συμβολικό και αλληγορικό στοιχείο στην παλαιοχριστιανική περίοδο αλλά και στους μετέπειτα αιώνες της βυζαντινής ακόμα και της μεταβυζαντινής τέχνης (βλ. Παράρτημα εικ. 14, 15, 16, 17, 18, 19 και 20).

Η σύνδεση του Γρύπα με τη λατρεία του Απόλλωνα κατά την αρχαιότητα είναι ένα γεγονός το οποίο μαρτυρεί τη συμφιλίωση του όντος αυτού με το Θεό του φωτός, καθώς και τη σχέση του με τον Ορφέα (βλ. Παράρτημα εικ. 21 και 22), έχοντας πάντα κατά νου την εξάρτησή του Θράκα μουσικού από τον Απόλλωνα (Αικ.- Μ. Μπαλή, 1994: 90). Ο Αργεντινός συγγραφέας Χόρχε Λουίς Μπόρχες (Jorge Luis Borges) στο βιβλίο του με τίτλο: *Το βιβλίο των φανταστικών όντων* καταθέτει ενδιαφέρουσες απόψεις με σκοπό να δώσει εξηγήσεις για το συμβολισμό του Γρύπα στο χριστιανισμό: *Στο Μεσαίωνα, ο Γρύπας συμβολίζει διαφορετικά πράγματα. Ένα ιταλικό bestiarium (συλλογή ηθικών μύθων με ζώα) γράφει ότι συμβολίζει τον Διάβολο. Συνήθως, όμως, είναι σύμβολο του Χριστού, και ιδού πώς το εξηγεί ο Ισίδωρος της Σεβίλλης στις «Ετυμολογίες» του: «Ο Χριστός είναι λιοντάρι, γιατί βασιλεύει έχοντας μεγάλη δύναμη, και αετός ταυτόχρονα, γιατί, μετά την Ανάσταση ανέβηκε στους Ουρανούς».* (Χ. Λ. Μπόρχες, 1991: 58)

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με την παραπάνω βιβλιογραφική ανασκόπηση και την έρευνα στα αρχαιολογικά ευρήματα είναι δυνατό να εξαχθούν τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Ο μύθος των Αριμασπών για τους Γρύπες έχει πιθανότατα την προέλευσή του στην περιοχή της Σκυθίας όπου συμβόλιζε τη δυσκολία του ανθρώπου να ανακαλύψει τον σπάνιο χρυσό.
- Ο μύθος μεταφέρθηκε από τη Σκυθία σε άλλες περιοχές του αρχαίου κόσμου μέσω του εμπορίου και των πληθυσμιακών μετακινήσεων.
- Το πέραςμα του μύθου στον ελλαδικό χώρο επηρέασε τη θρησκεία των Ελλήνων, από την αρχαιότητα μέχρι και το χριστιανισμό, γεγονός που αποδεικνύεται τόσο από τις αρχαίες πηγές όσο και από τα αρχαιολογικά ευρήματα.
- Στον ελλαδικό χώρο ο Γρύπας, αρχικά, συμβόλιζε τη βασιλική εξουσία και κατόπιν συνδέθηκε με τη λατρεία του Απόλλωνα και του Ορφέα. Στη χριστιανική περίοδο συνδέθηκε με τη δύναμη της βασιλείας και της μεγάλης αξίας του Λόγου του Χριστού.
- Η επιβίωση του μύθου στον ελληνισμό για τόσους πολλούς αιώνες, φτάνοντας ακόμα και στον χριστιανισμό, είναι ένα γεγονός που αποδεικνύει τη βαθειά προσήλωση του ανθρώπου στις παραδόσεις του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Αιλιανός Κλαύδιος, *Περί Ζώων Ιδιότητος*, Δ, 27
 Αισχύλος, *Προμηθέας*, 803-810
 Αμαντύ, Π. (1984). *Δελφοί: Αρχαιότητες και ιστορία*. Αθήναι: Αρχαιολογικός Οδηγός Ελλάδος
 Γουρον, Α. (2008). Αριμασποί και Γρύπες. *Encyclopaedia of the Hellenic World, Black Sea*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο:
<http://blacksea.ehw.gr/Forms/flLemma.aspx?lemmaid=10773&contlang=57>
 Grimal, P. (1991). *Λεξικό της ελληνικής και ρωμαϊκής μυθολογίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press
 Ηρόδοτος, *III*, 116
 Ηρόδοτος, *IV*, 13
 Ηρόδοτος, *IV*, 27
 Θέμελης, Π. (χ.χ.). Αρχαία Κόρινθος: Ο χώρος και το μουσείο. Αθήνα: Hannibal Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια. (1964). 4. Αθήναι, σ. 840, IV, 27
 Μπαλή, Αικ.- Μ. (1994). *Ο Ορφέας στην τέχνη: Μορφολογία και τυπολογία του χριστιανικού σε συσχετισμό με τον εθνικό Ορφέα*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/9894>
 Μπόρχες Χ. Λ. (1991). *Το βιβλίο των φανταστικών όντων*. Αθήνα: Libro
 Ορλάνδος, Α. (1973-74). Εν ακόμη επιπεδόγλυφον από την Άρταν. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, Ζ', 121-126
 Πausanias, *Αττικά I*, 24, 5 και 6
 Pliny, *Natural History*, X, LXX
 Pliny, *Natural History*, XXXIII, XXI
 Wilcken, U. (1976). Αρχαία ελληνική ιστορία. Αθήνα: Παπαζήσης
 Φλάβιος Φιλόστρατος, *Η ζωή του Απόλλωνα*, III, 48
 Φωτεινός, Σ. (1982). *Ολυμπία: Οδηγός αρχαιοτήτων*. Αθήνα: Ολυμπιακές εκδόσεις

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΙΚΟΝΩΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

1. State Hermitage Museum, Αγία Πετρούπολη. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο:
[http://www.hermitagemuseum.org/fcgi-bin/db2www/descrPage.mac/descrPage?selLang=English&indexClass=ARCHEOLOGICAL_EN&PID=BB-29&numView=1&ID_NUM=1&thumbFile=%2Ftmplobs%2FB9BRWX31V47LCZE26.jpg&embViewVer=last&comeFrom=quick&sorting=no&thumbId=6&numResults=1&tmCond=arimaspoi&searchIndex=TAGFILEN&author=\(18/11\(11/11/2010\)\)](http://www.hermitagemuseum.org/fcgi-bin/db2www/descrPage.mac/descrPage?selLang=English&indexClass=ARCHEOLOGICAL_EN&PID=BB-29&numView=1&ID_NUM=1&thumbFile=%2Ftmplobs%2FB9BRWX31V47LCZE26.jpg&embViewVer=last&comeFrom=quick&sorting=no&thumbId=6&numResults=1&tmCond=arimaspoi&searchIndex=TAGFILEN&author=(18/11(11/11/2010)))
2. Διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Wikia. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο:
<http://el.science.wikia.com/wiki/%CE%A3%CE%BA%CF%8D%CE%B8%CE%B5%CF%82> (11/11/2010)
3. Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Ελληνικού Τμήματος Ιταλικής Σχολής Αθηνών. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο:

- http://www.seltisa.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=85&Itemid=1&limit=1&limitstart=4 (11/11/2010)
4. Οδυσσεύς. Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=7890 (12/11/2010)
5. British Museum, Λονδίνο. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/gr/p/decorated_pictorial_style_vase.aspx (12/11/2010)
6. Αμαντύ, Π. (1984). *Δελφοί: Αρχαιότητες και ιστορία*. Αθήνα: Αρχαιολογικός Οδηγός Ελλάδος, πίν. 51
7. Museum of Fine Arts, Βοστώνη. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.mfa.org/collections/object/tetradrachm-of-abdera-with-seated-griffin-struck-under-anaxipolios-3575> (12/11/2010)
- 8 και 9. Οδυσσεύς. Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1758 (14/11/2010)
10. British Museum, Λονδίνο. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/gr/b/bronze_griffin_head.aspx (14/11/2010)
11. Αρχαιολογικό Μουσείο, Ολυμπία. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.facebook.com/photo.php?fbid=84187155431&set=a.84186715431.83778.58656675431#!/photo.php?fbid=84187145431&set=a.84186715431.83778.58656675431&pid=1969552&id=58656675431> (14/11/2010)
12. Museum of Fine Arts, Βοστώνη. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.mfa.org/collections/object/stater-of-kyzikos-with-griffin-above-tunny-fish-2073> (17/11/2010)
13. Museum of Fine Arts, Βοστώνη. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.mfa.org/collections/object/oinochoe-154590> (17/11/2010)
14. British Museum, Λονδίνο. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/pe_mla/b/brass_hanging_lamp_with_a_grif.aspx (17/11/2010)
15. Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Θεσσαλονίκη. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.mbp.gr/html/gr/mo_mesovys.htm# (17/11/2010)
16. Ορλάνδος, Α. (1973-74). Εν ακόμη επιπεδόγλυφον από την Άρταν. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, Ζ'*, πίν. 45
17. Δήμος Κομοτηνής. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.komotini.gr/tourGuide.php?tid=1&albc=22> (17/11/2010)
18. Διαδικτυακός τόπος Tripod. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://komotini.tripod.com/fotokom2.htm> (17/11/2010)
- 19 και 20. Ιωάννης Σιγούρος
21. Goldenrule. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.the-goldenrule.name/Orpheus-CHRISTIAN_CONNECTION/Orpheus-Christian_connection-ART.htm (17/11/2010)
22. Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Αθήνα. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.byzantinemuseum.gr/el/collections/sculptures> (17/11/2010)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Χρυσός κάλαθος με παράσταση μάχης Αριμασπών με Γρύπες
Χρονολόγηση: 330-300 π.Χ.
Προέλευση: Ρωσία – Vyshestebliyevskaya (βόρειες ακτές του Ευξείνου Πόντου)

State Hermitage Museum, Αγία Πετρούπολη

2. Χάρτης της αρχαίας Σκυθίας

3. Η αίθουσα του θρόνου (μέσα 14ου αι. π.Χ.)

4. Χρυσό σφραγιστικό δακτυλίδι με παράσταση θεάς και γρύπα
Χρονολόγηση: Ύστερη Εποχή του Χαλκού, 1450 - 1400 π.Χ.
Προέλευση: Αρχάνες, Νεκροταφείο Φουρνί
Διάμετρος: 0,01 μ.
Αρ. εκθέματος: ΑΕ 1017
Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου

5. Μυκηναϊκό αγγείο με παράσταση Γρυπών
Χρονολόγηση: 1300-1200 π.Χ.
Προέλευση: Έγκωμη (τάφος αρ. 48)
Ύψος: 24 εκ.
Διάμετρος: 26 εκ.
Αρ. εκθέματος: GR 1897.4-1.927 (Vases C 397)
British Museum, London

6. Χρυσό τετράγωνο έλασμα με έκτυπη παράσταση γρύπα. Πιθανώς επιστήθιο κόσμημα του χρυσελεφάντινου αγάλματος του Απόλλωνα.

Χρονολόγηση: 6ος αι. π.Χ.

Προέλευση: Δελφοί

Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών

7. Ασημένιο Τετράδραχμο με παράσταση Γρύπα

Χρονολόγηση: 380 π.Χ.

Προέλευση: Άβδηρα

Διάμετρος: 23,5 χιλ.

Βάρος: 10,20 γραμ.

Αρ. εκθέματος: 63.477

Museum of Fine Arts, Boston (MA)

8. Ψηφιδωτό δάπεδο κατοικίας με παράσταση μάχης Αριμασπών και Γρυπών
Χρονολόγηση: 370 π.Χ.
Προέλευση: Ερέτρια
Αρχαιολογικός χώρος Ερέτριας

9. (λεπτομέρεια)

10. Εξάρτημα χάλκινου τρίποδα σε σχήμα κεφαλής Γρύπα

Χρονολόγηση: 650 π.Χ.

Προέλευση: Κάμειρος;

Ύψος: 23,4 εκ.

Πλάτος: 2,7 εκ. (κυκλικού δίσκου)

Βάρος: 265 γραμ.

Αρ. εκθέματος: GR 1870.3-15.16

British Museum, London

11. Χάλκινο έλασμα μνημειακών διαστάσεων που παριστάνει Γρύπα να θηλάζει το μόλις διακρινόμενο κάτω απ' την κοιλιά μικρό της. Εξάίρετο μοναδικό έργο που προέρχεται πιθανότατα από κορινθιακό εργαστήριο(είχε ένθετο μάτι από ελεφαντοστό)

Χρονολόγηση: 630-620 π.Χ.

Προέλευση: Πιθανότατα από εργαστήριο της Κορίνθου

Αρ. εκθέματος: Β 104

Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας

12. Στατήρας από ήλεκτρο που φέρει Γρύπα πάνω σε τόνο
Χρονολόγηση: 500-460 π.Χ.

Προέλευση: Κύζικος

Διάμετρος: 19 χιλ.

Βάρος: 16,02 γρ.

Αρ. εκθέματος: 04.1416

Museum of Fine Arts, Boston (MA)

13. Μελανόμορφη οinoχόη με παράσταση Γρύπα
Χρονολόγηση: 620–580 π.Χ.
Προέλευση: Μίλητος
Ύψος: 31 εκ.
Αρ. εκθέματος: 03.90
Museum of Fine Arts, Boston (MA)

14. Βυζαντινό λυχνάρι από ορείχαλκο
Χρονολόγηση: 5ος-6ος αι. μ.Χ.
Προέλευση: Ερκολάνο (Ηρακλούπολη),
Καμπανία, Ιταλία
Μήκος: 21,300 εκ.
Ύψος: 15,800 εκ.
Πλάτος: 7,200 εκ.
British Museum, London

15. Βυζαντινό μαρμάρινο ανάγλυφο θωράκιο με παράσταση ζεύγους Γρυπών
Χρονολόγηση: 10ος αι. μ.Χ.
Βυζαντινό Μουσείο, Θεσσαλονίκη

16. Μαρμάρινο ανάγλυφο θωράκιο τέμπλου με παράσταση Γρύπα
Χρονολόγηση: β' μισό 13ου αι.μ.Χ.
Προέλευση: πιθανότατα από την Αγία Θεοδώρα ή την Παναγία την Παρηγορήτισσα
Άρτας
Ύψος: 33 εκ.
Πλάτος: 36 εκ.

17. Ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου, Κομοτηνή
Χρονολόγηση: 1818 (ανέγερση ναού), 1859 (ανακαίνιση ναού)

18. Το ξυλόγλυπτο εικονοστάσι του ναού της Κοίμησης της Θεοτόκου
Χρονολόγηση: 1860 (βημόθυρο), 1861 (εικόνα Παναγίας Βρεφοκρατούσας)

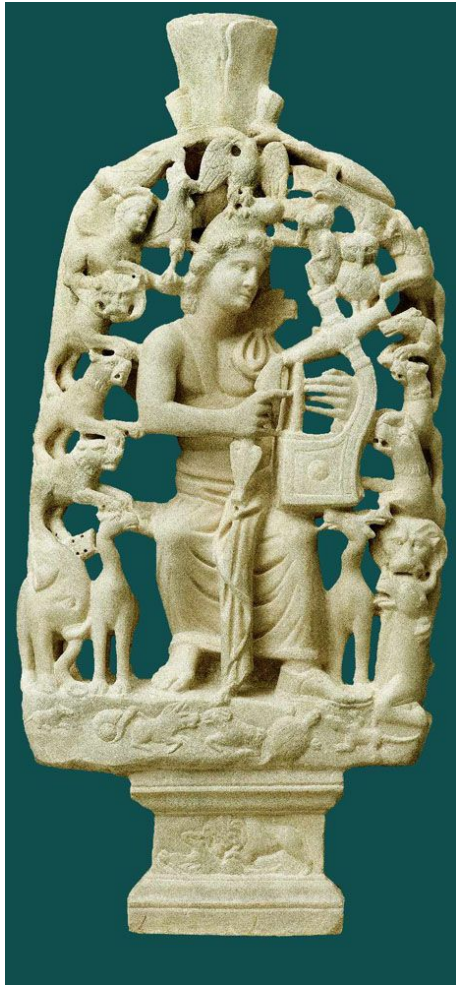
19. Το ξυλόγλυπτο εικονοστάσι του ναού της Κοίμησης της Θεοτόκου (λεπτομέρεια)

20. Το ξυλόγλυπτο εικονοστάσι του ναού της Κοίμησης της Θεοτόκου (λεπτομέρεια)

21. Μαρμάρινο ανάγλυφο που παριστάνει όρθιο Ορφέα (Χριστός – Καλός Ποιμένας – Μίθρας) που παίζει λύρα ανάμεσα σε πραγματικά και μυθικά ζώα και πτηνά (κάτω αριστερά διακρίνεται Γρύπας)
Χρονολόγηση: 300; μ.Χ.
Προέλευση: Porto Torres, Σαρδηνία

22. Μαρμάρινο αγαλμάτιο που παριστάνει καθιστό Ορφέα που παίζει κιθάρα ανάμεσα σε πραγματικά και μυθικά ζώα και πτηνά (επάνω αριστερά διακρίνεται Γρύπας)
Χρονολόγηση: 4ος αι. μ.Χ.
Προέλευση: Αίγινα
Ύψος: 1,10 μ.
Αρ. εκθέματος: 000001
Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Αθήνα

Συγγραφέας:
Ιωάννης Σιγούρος (e-mail: ioansigour@yahoo.gr)